

a l'O de Callosa). Aquest *Niro* em sembla variant fonètica del nom de la important vila d'*Onil* (una 20a. de k. més a l'O.), que en l'art corresponent hem explicat com pre-romà ibero-tartessí. Ja *castrum Onili* a. 1251, Huici, i probt. el «clima de *Aunib* esmentat per *Ibn Khatib*, devia arribar fins cap a la vall de Guadalest. Del pre-romà ONILE, -LI, d'una banda, (o)*Niro* amb la pronunciació morisca, però per influència d'un i altre s'explica que els moriscos callossins reduïssin l'àr. *Unaidar* a *Unajer* que sembla haver estat la forma aràbiga del vell nom local Oniro /Onil.

¹ Dozy només recull altres substantius (derivats de la mateixa arrel): tunisenc *m'andara*; Boqtor, *Nâdir* «meule, meule de foin», en el *Qartas* i en viatgers del Sahàra (*Suppl.* II, 652) remetent a *'anda* (però aquest manca en la seva obra: s'explica perquè no fou mot de l'àrab comú).

Unarde, V. *Unarre*.

UNARRE

Poble de l'Alt Pallars, que forma el centre d'una ribera considerable, afl. esq. de la Noguera Pallaresa, situat a l'Est d'Esterrí d'Àneu. Entre aquesta vall i la de Cardós, i uns 40 k. al Nord de Sort, aplegant aigües des de la gran carena dels Pirineus.

PRON.: *aynâre*, però oït en les frases «*bai aynâre*», «*bin deynâre*» a Esterrí d'Àneu, Casac. 1920. De les meves enqs. de 1933 i 1957-1962 a Tavascan, Dorve, Berrós, Esterrí, Borén, Isavarre etc., no resulta que hi hagi altra pronúncia que *ynâre*, més o menys recoberta amb les prep. locatives.

MENCIONS ANT. 1046: Valle *Unar* (*MarcaH.*, c.1089); 1109: *Uuarre* (leg. *Unarre*), cit. a l'art. *Salàs*; 1281: *Unarre* (CCandi, *Mi.Hi.Ca.* II, 52); 1342: *Unarre* (Valls Tab., *Priv.Àneu*, 214); 1408: *Unarre* (Saroihandy, *Priv. Àneu*, RFE XIV, 27n.).

ETIM. És clar que és pre-romà i pertanyent al grup basco-aquitano-ibèric, tan dominant a tot el Pallars Superior. Com que Unarre forma el centre d'una vall d'enorme afluença aquosa, amb el cap del municipi arran de la convergència de les dues valls de *Cervi* i *Gavàs* que baixen dels alts cims pirinencs, s'explica naturalment que vingui del mot basc, per a «agua turbia, torrencial, torrente», provinent de la suma de *ur* 'aigua' amb *arre* 'gris, pardo' (d'on 'tèrbol'). I ja en basc la seqüència -r/-rr- provocà la dissimilació: de manera que, segons els dialectes, es troba alternativament *ubarre/ugarre* (Mitxelena, *Apell.* §573) o simplt. *uarr*; d'altra banda és clar que la dissimilació -r-rr > n-rr no era menys natural i iminent, i d'aquí ve el nom d'*Unarre*, com ja vaig explicar en *E.T.C.* I, 139 (cf. 142, 146, 224). Reparem també que les dissi-

milacions semblants formaren tot un capítol abundós en la dialectologia basca, del qual trobem casos a dojo: *Ir(i)aurr > Iñaurr* (Mitxelena, ib. §307); *ilar/inarra* (ib. §319) *iraztor* 'falguera' apareix en la forma *inastor*; *burar* alterna amb *bular*, i en el nom de la 'plata' es troba amb *çik(h)ar* també *çirar* i *çidar* (Mitxelena, *Miscel. Martinet*, La Laguna, I, 140); si no m'erro és també el cas de *berar / belar / bedar* 'herba'.

La Unarde és un estany a l'alta vall d'Aston, uns 60 k. ENE. d'Unarre, que va a desaiguar a l'Arieja, per les *Cabannes*, al Sud de Foix: és a dir encara en la zona de substrat basco-aquitànic. Les aigües que hi baixen des de la frontera andorrana, no deuen ser menys torrencials que les d'Unarre; i aquí només s'hi hauria afegit el canvi de RR en *rd*, tan usual en els noms residuals d'aquesta família (tipus *marrà/mardà*, *gavarrà/gavardà*). Dificil relacionar-lo amb *La Gonarda* (veg. *Llacuna/L.Ardà*).

Descarto altres paronímies que seran més casuals; bc. *undar* «residuo, hez», «lo último, el fin», mot que hauria donat més aviat *onarre* amb o-, *unar* «espacio, trecho» d'on potser *Unamuno*, *Unanue*, *unbai*, -*ain* 'vaquero', d'on potser *Unibasò*.

Impracticable enllaçar-hi *Unilla* NL menor que he trobat repetidament entre la Baixa Ribagorça i el Segrià; p.ex. un a *Valldellou*, un altre a *Almenar* o *Alguaire* (1956). ¿Potser del NP germ. *Unilâ*.

Unsia, *Unxila*, V. *la Nucia*

UNYA i UNYOLA

Noms aranesos que semblen inseparables, com ho són els llocs. L'*Unyola* és un important afl. esq. de la Garona, prop del capdamunt de la comarca, que hi desemboca, poc aigües avall de Salardú, després de passar entre Bagergue i Unya, el poble molt pròxim a l'Unyola; provinent del Nord al trifini entre França i els termes de Montgerri i Canejan.

Unya, parròquia, que havia estat sempre municipi, avui agregat a Salardú, fou un dels pobles bàsics en el meu estudi de l'aranès (PVARGC).

PRON.: *unya*.

MENC. ANT. 1408: *Unya* (Saroihandy, *Privilegi de la Vall d'Àneu*), i va comptar sempre en la documentació aranesa: sobretot des del princ. S. XIV, aplegada per al plebiscit de 1313 que retornà la vall al nostre reialme (Reglà, *Lucha por Arán S. XIV*, pp. 413ss., 4326ss.).

Unyola, ho vaig sentir sempre *unyòla*, tant a Gessa, com a Bagergue, Salardú i recorrent-ne la ribera (no una forma *Inyola* que li dona Soler i Santaló en la seva *Guia*). És natural considerar que el report entre